

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ ΣΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Χαράλαμπος Κασίμης,
Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ:
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ ΣΤΟ
ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Χαράλαμπος Κασίμης,
Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Δεκέμβριος 2020

Τον τελευταίο καιρό δόθηκαν στη δημοσιότητα τόσο η Έκθεση Πισσαρίδη, όσο και οι «Στρατηγικές κατευθύνσεις για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας», το γνωστό και ως Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Και ενώ η κριτική και η συζήτηση, επί του συνολικού ιδεολογικο-πολιτικού προσανατολισμού και επί των συγκεκριμένων κατευθύνσεων πολιτικής, απασχόλησε τη δημοσιότητα, ελάχιστα έγιναν γνωστά για τις επιλογές που αφορούν στον αγροδιατροφικό τομέα.

Τα δύο κείμενα δεν συμπίπτουν, κατά τη γνώμη μου, γιατί απλούστατα έχουν διαφορετική αναφορά και στόχευση.

Η Έκθεση Πισσαρίδη

Η Έκθεση Πισσαρίδη κάνει ειδική αναφορά στον αγροδιατροφικό τομέα και δομείται πάνω σε τρεις άξονες: στη συνοπτική συγκριτική αποτύπωση βασικών δεικτών της αγροτικής οικονομίας της χώρας την τελευταία δεκαετία, στις προκλήσεις και προοπτικές του τομέα και στις προτάσεις πολιτικής.

Η αποτύπωση των βασικών μεγεθών είναι υπερβολικά λιτή και ελλειπτική. Περιορίζεται στη συμμετοχή του αγροδιατροφικού τομέα στο ΑΕΠ, στην απασχόληση, στην παραγόμενη προστιθέμενη αξία και στο εξωτερικό εμπόριο, αλλά απουσιάζει οποιαδήποτε ιδιαίτερη και νεότερη ποιοτική παρατήρηση.

Έτσι το βάρος της παρουσίασης πέφτει κυρίως στις προκλήσεις και τις προοπτικές. Η Έκθεση απλώς κάνει τις γνωστές διαπιστώσεις σχετικά με τις αδυναμίες του τομέα: ο μικρός κλήρος, η χαμηλή παραγωγικότητα ανά εκμετάλλευση, ο χαμηλός βαθμός οργάνωσης της παραγωγής, η υψηλή εξάρτηση από τις επιδοτήσεις, η χαμηλή εκπαίδευση και ισχνή δημογραφική κατάσταση του αγροτικού πληθυσμού, καθώς και η περιορισμένη χρήση της τεχνολογίας.

Καταλήγει στις προοπτικές που διανοίγονται στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και ειδικότερα των στρατηγικών «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» και της Βιοποικιλότητας, χωρίς όμως να εξηγεί συγκεκριμένα, ποιες θα είναι οι προοπτικές και οι ευκαιρίες, και τι θα πρέπει να κάνουμε για να ανταποκριθούμε, αφενός στον κατάλληλο σχεδιασμό που απαιτεί η ΕΕ αφετέρου στην επίτευξη των στόχων.

Η Έκθεση χαρακτηρίζει την εξάρτηση από τις επιδοτήσεις ως «ελληνική δομική αδυναμία», αλλά παραγνωρίζει ότι η χώρα μας δεν είναι περισσότερο εξαρτημένη απ'όσο ορισμένες άλλες χώρες της ΕΕ. Μάλιστα η εξάρτηση από τις επιδοτήσεις είναι μεγαλύτερη για τις μικρότερες και μεσαίες εκμεταλλεύσεις, κάτι που η ίδια η ΕΕ χαρακτηρίζει ως «δίχτυ ασφαλείας» για τους αγρότες. Την ίδια στιγμή, η ίδια η Έκθεση σημειώνει παρακάτω, αντιφάσκοντας με την παραπάνω παρατήρηση, ότι στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ «η εισοδηματική στήριξη θα συνεχιστεί προκειμένου να εξασφαλίζεται ένα περιβάλλον σταθερότητας και προβλεψιμότητας για τους παραγωγούς».

Εκτιμώ ότι αυτό που δεν επιλέγεται να λεχθεί ρητά αλλά υπονοείται στην προηγούμενη επισήμανση, είναι ότι ο όγκος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι συντηρούμενος από τις επιδοτήσεις και ότι θα πρέπει να αποχωρήσουν οι μικρομεσαίοι ώστε να οδηγηθούμε σε μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων. Κάτι τέτοιο αναδεικνύεται και στις προτάσεις πολιτικής, αφού εκεί η μεγέθυνση περνά μέσα από τα συνεργατικά σχήματα επιχειρηματικών ομάδων παραγωγών και συνεταιρισμών (εισάγοντας τις αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις για την αυτονομία, οργάνωση και επιχειρηματική κατεύθυνση των συνεταιρισμών).

Η Έκθεση αναφέρεται επίσης στους κινδύνους μείωσης των πόρων της ΚΑΠ για τη χώρα μας, λόγω της πίεσης για υψηλότερη «εξωτερική σύγκλιση» στο ύψος των ανά εκτάριο ενισχύσεων μεταξύ των Κρατών-Μελών (η χώρα έχει σχεδόν διπλάσιο ύψος ενισχύσεων ανά εκτάριο από το μέσο όρο της ΕΕ), χωρίς να εξηγείται ότι αυτό οφείλεται στη μη συμπερίληψη των παραδοσιακά βοσκήσιμων εκτάσεων στις επιλέξιμες εκτάσεις. Κάτι που μπορεί πλέον να επιλυθεί σε συνέχεια της τροποποίησης του Κανονισμού Omnibus που το επιτρέπει. Η εφαρμογή του συγκεκριμένου Κανονισμού θα συμβάλει στην σημαντική μείωση των ενισχύσεων ανά εκτάριο, αποτρέποντας έτσι την πίεση της εξωτερικής σύγκλισης.

Να σημειωθεί βέβαια ότι, αν και η Ελλάδα σήμερα βρίσκεται δεύτερη μετά την Μάλτα στο ύψος των ανά εκτάριο ενισχύσεων, είναι από τις τελευταίες στην ΕΕ στο ύψος των ανά εκμετάλλευση ενισχύσεων.

Οι προτάσεις πολιτικής στην Έκθεση συνεχίζουν ως προέκταση των διαπιστώσεων του πρώτου μέρους: μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων, τεχνολογικός εκσυγχρονισμός και καινοτομία, βελτίωση της δημογραφικής και εκπαιδευτικής κατάστασης των αγροτών, σύνδεση πανεπιστημίων και παραγωγής, μείωση του κόστους και αύξηση της προστιθέμενης αξίας, branding και εξωστρέφεια και τέλος διακλαδική διασύνδεση με τον τουρισμό.

Όλα αυτά όμως είναι αναπόσπαστο κομμάτι των πολιτικών στοχεύσεων και των ευρωπαϊκών πολιτικών, της ΚΑΠ και της Πράσινης Συμφωνίας με την υποστήριξη και των απαραίτητων χρηματοδοτήσεων. Δεν πρόκειται για κάτι καινούργιο.

Η έκθεση Πισσαρίδη και η πανδημία

Η Έκθεση δεν λαμβάνει υπόψη την εμπειρία της πανδημίας, τις επιπτώσεις της, και συνακόλουθα, τις προκλήσεις για τον αγροδιατροφικό τομέα. Δεν έχει τίποτα να πει για τις αναγκαίες αλλαγές στο μοντέλο παραγωγής.

Στην κρίση της πανδημίας αναδείχθηκαν οι πιθανοί κίνδυνοι μιας διατροφικής κρίσης λόγω των επιπτώσεων, για διάφορους λόγους, στην παραγωγή, στην αλυσίδα εφοδιασμού, στις τιμές των τροφίμων και στην κατανάλωση. Αναδείχθηκε η σημασία της επισιτιστικής ασφάλειας αλλά και της ενίσχυσης των τοπικών παραγωγικών συστημάτων, των βραχέων αλυσίδων αξίας, αλλά και της τοπικής και περιφερειακής κατανάλωσης των προϊόντων αυτών των συστημάτων.

Στην πανδημία συνειδητοποιήσαμε αφενός την αξία της γεωργίας και της ποιοτικής και ασφαλούς διατροφής αφετέρου τη μεγάλη διασύνδεση και αλληλοεξάρτηση του αγροδιατροφικού μας συστήματος. Διαπιστώσαμε την πολύπλοκη αρχιτεκτονική του και μάθαμε πόσο εξαρτημένοι είμαστε από το διεθνές εμπόριο, όταν διαπιστώσαμε ότι τα 4/5 των αναγκών διατροφής του παγκοσμίως εισάγεται.

Συνειδητοποιήσαμε επίσης ότι οι αγορές δεν επιλύουν τα προβλήματα από μόνες τους, καθώς και ότι οι δημόσιες πολιτικές είναι απαραίτητες, όπως και η συνεργασία για κοινή δράση με στόχο την αντιμετώπιση των παγκόσμιων κρίσεων.

Η πανδημία ήρθε να προστεθεί στις μεγάλες προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής, του περιβάλλοντος, της ασφάλειας τροφίμων και των νέων καταναλωτικών συμπεριφορών.

Η Έκθεση δεν καταθέτει προτάσεις πολιτικής, ούτε σ' αυτά τα πεδία, ούτε σε ό,τι αφορά τη συνολικότερη ανάπτυξη της υπαίθρου, για τις αναγκαίες συμπληρωματικές κοινωνικές και περιφερειακές πολιτικές.

Το ερώτημα είναι, τι νεότερο φέρνει η Έκθεση Πισσαρίδη στη συζήτηση, όταν, τόσο οι διαπιστώσεις όσο και οι προτάσεις πολιτικής δεν ξεφεύγουν απ' ό,τι μέχρι σήμερα ήδη συζητείται.

Το ζητούμενο είναι λοιπόν ένας σαφής στρατηγικός προσανατολισμός πολιτικής, με τις απαραίτητες προτεραιότητες, και τα κατάλληλα εργαλεία και παρεμβάσεις που θα κάνουν εφικτή την εφαρμογή του. Με άλλα λόγια, η Έκθεση δεν μας λέει τι είδους αγροδιατροφικό τομέα θέλουμε, σε ποιο πεδίο ανταγωνισμού στοχεύουμε, ποιες συνοδευτικές πολιτικές χρειάζονται, ποια δημόσια διοίκηση και τι χρηματοδοτικά εργαλεία θα υποστηρίξουν αυτές τις πολιτικές.

Δυστυχώς γι' αυτούς οι οποίοι ασχολούνται με τον αγροδιατροφικό τομέα, η Έκθεση Πισσαρίδη δεν τους έκανε σοφότερους, δεν τους έδωσε «τροφή για σκέψη» ούτε κίνητρα για σχεδιασμό πολιτικών.

Η Έκθεση Πισσαρίδη κάνει σαφές στον αναγνώστη της, ότι η επιτροπή που την συνέταξε δεν έχει ψηλά στις προτεραιότητές της ούτε τον αγροδιατροφικό τομέα ούτε τον αγροτικό κόσμο.

Ο αγροδιατροφικός τομέας στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Η παρουσίαση των προτάσεων για τις «Στρατηγικές κατευθύνσεις για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας» δείχνει ότι το Σχέδιο κινείται αυστηρά στις προδιαγραφές των Εμβληματικών Πρωτοβουλιών και των στόχων του Κανονισμού Ταξινόμησης της ΕΕ, αν και σε κάποια σημεία γίνονται αναφορές και στην Έκθεση Πισσαρίδη.

Είναι προφανές ότι αυτό που δόθηκε στην δημοσιότητα δεν αποτελεί το Σχέδιο που κατατέθηκε στην Επιτροπή, το οποίο, αν και δεν δημοσιοποιήθηκε στο σύνολό του, με βάση δημόσιες αναφορές από αρμόδια κυβερνητικά στελέχη, είναι πιο αναλυτικό, με αναφορές σε συγκεκριμένες δράσεις και έργα.

Αυτό που μέχρι στιγμής έχουμε στη διάθεσή μας δομείται πάνω σε τέσσερις άξονες, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Επιτροπής: 1) Πράσινη μετάβαση, 2) Ψηφιακό μετασχηματισμό, 3) Απασχόληση, δεξιότητες και κοινωνική συνοχή και 4) Ιδιωτικές επενδύσεις και οικονομικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

Οι διαθέσιμοι στη χώρα μας πόροι από το ΤΑΑ είναι 32 δισ. ευρώ περίπου. Οι χορηγήσεις ανέρχονται στα 19,4 δισ. και τα δάνεια σε 12,6 δισ. Ως υποσύνολο του ΤΑΑ εντάσσονται στη συνολική χρηματοδότηση και οι πόροι για τα προγράμματα REACT-EU, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, που θα προσθέσει στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) άλλα 370 εκατ. περίπου.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις, τουλάχιστον το 37 % των δαπανών κάθε σχεδίου θα πρέπει να συνδέεται με το κλίμα και την πράσινη μετάβαση ενώ τουλάχιστον το 20 % των δαπανών με τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Προβλέπεται επίσης ότι το 70% των κονδυλίων πρέπει να συμβασιοποιηθεί έως και το 2022 και το υπόλοιπο 30% έως το τέλος του 2023, με καταληκτική χρονολογία για τις πληρωμές τα μέσα του 2026.

Σε ό,τι αφορά τον αγροτικό χώρο και τον αγροδιατροφικό τομέα, αν κρίνει κανείς από τις πρόσφατα δημοσιοποιημένες «Στρατηγικές κατευθύνσεις για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας», αλλά και τις δημόσιες παρεμβάσεις της πολιτικής ηγεσίας του ΥΠΑΑΤ, δύο είναι τα κύρια πεδία των παρεμβάσεων:

Πρώτον, οι παρεμβάσεις στον άξονα 1 της πράσινης μετάβασης, που είναι κυρίως δημόσιου χαρακτήρα ή Συμπράξεων Δημόσιου Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και αφορούν στην αειφόρο χρήση των πόρων, την ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και δεύτερον οι παρεμβάσεις στον άξονα 4 που αφορούν κυρίως στον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανθεκτικότητας, ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας των κύριων κλάδων της οικονομίας, μεταξύ των οποίων και του αγροδιατροφικού, με αναφορά κυρίως στις ιδιωτικές επενδύσεις.

Στην περίπτωση του άξονα 1 της πράσινης μετάβασης, οι παρεμβάσεις επικεντρώνονται σε έργα που στοχεύουν στη μείωση της κατανάλωσης υπόγειων υδάτων, στην άρδευση και την εκμετάλλευση των επιφανειακών -με την κατασκευή φραγμάτων, ταμιευτήρων και κλειστών αρδευτικών συστημάτων, στην προστασία του υδροφόρου ορίζοντα από την υπεράντληση, στη μείωση της απώλειας υδάτων στις αρδύσεις και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας με την αξιοποίηση των ΑΠΕ. Στην κατεύθυνση αυτή σχεδιάζεται και η αναδιοργάνωση των Τοπικών και Γενικών Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων (ΤΟΕΒ/ ΓΟΕΒ) με νέο νομοθετικό πλαίσιο για το οποίο δεν έχουν δοθεί λεπτομέρειες ακόμα.

Δύο άλλες παρεμβάσεις συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον άξονα αυτό και τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας για την κλιματική αλλαγή και το περιβάλλον και την στρατηγική για τη βιοποικιλότητα. Η μία αφορά στην αντιπλημμυρική προστασία και την προστασία από φυσικές καταστροφές και η δεύτερη στο εθνικό πρόγραμμα αναδάσωσης, που αναμένεται να συμβάλει στη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, στην αποκατάσταση των βιοτόπων, τη διασυνδεσιμότητα των τοπίων και την ανάπτυξη ευκαιριών τοπικής ανάπτυξης.

Μια άλλη περιοχή παρεμβάσεων στον άξονα 1 αποτελεί η προστασία και αξιοποίηση/εκμετάλλευση της βιοποικιλότητας και των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών Natura. Η κυβέρνηση σχεδιάζει την εκμετάλλευσή τους, επενδύοντας στην αναβάθμιση του οικοσυστήματος, σε δίκτυα μονοπατιών και διαδρομών αναψυχής, παρατηρητηρίων και μουσειακών υποδομών φυσικής ιστορίας.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα, η χρηματοδότηση για τα εγγαιοβελτιωτικά έργα αναμένεται να ξεπεράσει τα 1,2 δισ. ευρώ, η κατασκευή θα γίνει με ΣΔΙΤ και την εκμετάλλευση θα αναλάβει ο ιδιώτης-κατασκευαστής για 25 χρόνια.

Τόσο αυτά όσο και τα αντιπλημμυρικά έργα αναμένεται να συμβάλουν στους στόχους του Κανονισμού Ταξινόμησης της ΕΕ, που αφορούν στη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή σε αυτή, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, την κυκλική οικονομία, τον έλεγχο της ρύπανσης και την προστασία της βιοποικιλότητας.

Σε ότι αφορά στον άξονα 4 των ιδιωτικών επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων, η έμφαση αποδίδεται σε ιδιωτικές επενδύσεις, που θα συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής αλλά και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικότητας και της αύξησης της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας επενδύοντας στην ψηφιοποίηση, τη μεταποίηση και τις διακλαδικές συνδέσεις του πρωτογενούς τομέα. Παράλληλα, οι δημόσιες αναφορές αφήνουν να εννοηθεί ότι θα υπάρξει επικέντρωση σε πολιτικές μεταποίησης, τυποποίησης, ιχνηλασιμότητας και πιστοποίησης, προώθησης και rebranding, μέσα από ένα πλέγμα εξειδικευμένων μέτρων που προσιδιάζουν περισσότερο σε μέτρα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) και του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας και Θάλασσας (ΕΠΑΛΘ) (με έμφαση στην υδατοκαλλιέργεια).

Αν και φαίνεται πρώιμο να ασκεί κάποιος κριτική σε ένα Σχέδιο που δεν είναι διαθέσιμο στην πλήρη του μορφή, εν τούτοις, από το πρώτο δημοσιοποιημένο σχέδιο και τις δημόσιες αναφορές, προκύπτουν ορισμένες παρατηρήσεις και ερωτήματα:

Πρώτον, προτείνονται δράσεις και πολιτικές χωρίς να έχει προηγηθεί ένας δημόσιος διάλογος και χωρίς καμία σοβαρή προετοιμασία σε ό,τι αφορά τις στρατηγικές επιλογές ενόψει της σύνταξης του εθνικού στρατηγικού σχεδίου για την αγροτική ανάπτυξη στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ, αλλά και των συνθηκών που διαμορφώνει η πανδημία. Οι προτάσεις διαβάζονται περισσότερο ως προσπάθεια ανταπόκρισης στις απαιτήσεις των στόχων του Κανονισμού Ταξινόμησης και των Εμβληματικών Πρωτοβουλιών της ΕΕ για χρηματοδότηση, και λιγότερο ως αναπόσπαστο μέρος μιας στρατηγικής που διεκδικεί χρηματοδοτικούς πόρους.

Με άλλα λόγια, λείπει τόσο ο δημόσιος διάλογος όσο και το στρατηγικό σχέδιο. Αξίζει εδώ να αναφερθεί η πλούσια εμπειρία των Περιφερειακών συνεδρίων Παραγωγικής Ανασυγκρότησης που εισήγαγε η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ στα οποία αναδείχθηκε η αξία του δημοκρατικού δημόσιου διαλόγου στη διαμόρφωση του τελικού σχεδίου για την Αναπτυξιακή Στρατηγική που υποβλήθηκε στους Θεσμούς τον Ιούλιο του 2018.

Δεύτερον, η επιλογή της κατασκευής των εγγειοβελτιωτικών και αντιπλημμυρικών έργων με ΣΔΙΤ, αφενός εκχωρεί προς εκμετάλλευση από ιδιώτες ένα εθνικό σύστημα υποδομών αφετέρου θέτει εν αμφιβόλω την υλοποίησή τους, με δεδομένες τις απαιτήσεις του ασφυκτικού χρονοδιαγράμματος που έχει θέσει η ΕΕ για το ΤΑΑ, όπως σημειώσαμε παραπάνω.

Η εμπειρία στη διαχείριση τέτοιων έργων στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων δείχνει ότι ακόμα και αν οι προτάσεις και οι μελέτες «χαρακτηρίζονται» ώριμες από τους φορείς που τις υποβάλλουν, αυτές τελικά απαιτούν πολύ περισσότερο χρόνο για την ολοκλήρωση και ωρίμανσή τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην πρόσκληση των εγγειοβελτιωτικών έργων του ΠΑΑ 2014-2020 (προϋπολογισμού έκαστου έργου άνω των 2,2 εκατ. ευρώ), παρά την έγκαιρη έναρξη της προετοιμασίας, εξασφαλίστηκε περιορισμένος αριθμός αξιόπιστων μελετών για την ένταξη των έργων. Επιπλέον αυτού, ενάμιση χρόνο μετά την ένταξη 31 έργων προϋπολογισμού 450 εκατ. ευρώ περίπου, παραμένουν μεγάλες οι καθυστερήσεις για τη δημοπράτησή τους, για να μην μιλήσουμε για την υλοποίησή τους.

Σε απάντηση, η κυβέρνηση αναζητεί τη λύση για την επιτάχυνση στις ΣΔΙΤ. Αυτό δεν εξασφαλίζει με βεβαιότητα την ανταπόκριση στα ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα και δεν εγγυάται την εφαρμοσιμότητα και βιωσιμότητα μιας τέτοιας πολιτικής επιλογής ακόμη και για τον ιδιώτη επενδυτή, με βάση τις ιδιαιτερότητες του αγροτικού χώρου. Η κυβέρνηση υπόσχεται αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο για να ξεπεραστούν αυτά τα προβλήματα. Δεν γνωρίζουμε όμως ποιες είναι αυτές οι αλλαγές, προς ποια κατεύθυνση κινούνται και με ποιους ωφελούμενους.

Τρίτον, στον άξονα 4 των ιδιωτικών επενδύσεων κυρίως, γίνονται αναφορές από την πολιτική ηγεσία για μια σειρά μέτρων που, θα έλεγα, αποτελούν μέχρι σήμερα μέτρα του ΠΑΑ ή θα μπορούσαν εν δυνάμει να αποτελέσουν. Εδώ τίθενται τρία ζητήματα:

α) Με ποιο περιεχόμενο θα προκηρυχθούν αυτά τα μέτρα, όταν ο εθνικός στρατηγικός σχεδιασμός για την νέα ΚΑΠ βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο; Θα ενταχθούν μέτρα που θα προκαταλαμβάνουν ή θα υπαγορεύουν το σχεδιασμό, ερήμην των αρμόδιων υπηρεσιών και συμβούλων;

β) Εάν μέτρα του ΠΑΑ χρηματοδοτούνται από το ΤΑΑ, με βάση ποιον Κανονισμό θα προκηρυχθούν και τι νομικά προβλήματα μπορεί να προκύψουν, αν αντίστοιχη πρόσκληση σχεδιάζεται να εκδοθεί και από το ΠΑΑ;

(Εκτιμώ ότι αυτό το έχει λάβει υπόψη ο σχεδιασμός της ΕΕ γι' αυτό και διαθέτει μέσω ΤΑΑ ξεχωριστά τα 370 εκατ. ευρώ στο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης για διαχείριση με βάση τους Κανονισμούς αυτούς που μεταξύ άλλων προβλέπουν, αντίστροφα από το ΤΑΑ, απορρόφηση του 30% το 2021 και του 70% των δαπανών το 2022 αλλά και διαφορετικά ποσοστά ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων).

γ) Γιατί η ΕΕ να χρηματοδοτήσει μέτρα του ΠΑΑ που καλύπτονται από τη χρηματοδότηση του ΤΑΑ;

Μια άλλη πρόταση με στρατηγικό προσανατολισμό

Ήδη από την εποχή της διεξόδου από την εποχή των Προγραμμάτων Προσαρμογής έχουν κατατεθεί προοδευτικές προτάσεις για έναν στρατηγικό αναπροσανατολισμό του αγροδιατροφικού μας τομέα. Οι βασικοί άξονες των προτάσεων αυτών ενσωματώθηκαν στο «Σχέδιο Στρατηγικής για την Αγροτική Ανάπτυξη», που υποβλήθηκε στους Θεσμούς αρχές του 2018 και ενσωματώθηκε στην Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική που υποβλήθηκε τον Ιούλιο του 2018. Η Στρατηγική στόχευε, μεταξύ άλλων: α) στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας του πρωτογενούς τομέα, β) στην ενίσχυση της αειφόρου παραγωγής ποιοτικών, υγιεινών και ασφαλών αγροτικών προϊόντων και τροφίμων και στην ενίσχυση της αλυσίδας αξίας των αγροτικών προϊόντων, γ) στην αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, δ) στην προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων και στην αντιμετώπιση ή/και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και τέλος, ε) στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στις αγροτικές περιοχές.

Σήμερα η εμπειρία της πανδημίας αλλά και οι νέες κατευθύνσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών της ΚΑΠ και της Πράσινης Συμφωνίας ενισχύουν ακόμη περισσότερο την επιλογή ενός εθνικού στρατηγικού προσανατολισμού που θα στοχεύει: α) στη βελτίωση, από άποψης αποδοτικότητας, του μοντέλου της εντατικής, μαζικής παραγωγής που εντοπίζεται σε συγκεκριμένες περιοχές και καλλιέργειες της χώρας, στηρίζεται από τις επιδοτήσεις αλλά χαρακτηρίζεται από χαμηλές τιμές και ισχυρό διεθνή ανταγωνισμό, β) στη μετατόπιση προς το μοντέλο της παραγωγής προϊόντων ποιότητας και ταυτότητας, γεωγραφικών ενδείξεων και οργανικής γεωργίας, ασφάλειας και πιστοποίησης. Προϊόντα στα οποία μπορεί να εντοπιστεί και το συγκριτικό πλεονέκτημα της ελληνικής γεωργίας.

Αναγκαίες στρατηγικές προτεραιότητες και εμβληματικές παρεμβάσεις που θα αξιοποιήσουν τους πόρους τόσο της ΚΑΠ όσο και του ΤΑΑ σε αυτή τη στρατηγική κατεύθυνση αποτελούν:

1. Ένα ειδικό πρόγραμμα δημογραφικής ανανέωσης του αγροτικού πληθυσμού, με στόχο τη σημαντική βελτίωση της ηλικιακής του σύνθεσης, με ένα ειδικό σχέδιο παρεμβάσεων που περιλαμβάνει τη διαδοχή στη γεωργία με κατάλληλες θεσμικές αλλαγές και αξιοποίηση της δημόσιας αγροτικής γης, με πολιτική επενδυτικών και φορολογικών κινήτρων καθώς και ανάπτυξη κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων.

2. Ένα ενιαίο εθνικό λειτουργικό σύστημα διαχείρισης γνώσης, κατάρτισης, έρευνας, καινοτομίας, ψηφιοποίησης της γεωργίας (ευφυής γεωργία), νέων τεχνολογιών και γεωργικών συμβουλών με στόχο αφενός τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας του αγροδιατροφικού τομέα αφετέρου την αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων για την αντιμετώπιση των συνεπειών της περιβαλλοντικής κρίσης.

3. Η εκπόνηση, προσαρμογή και εφαρμογή εθνικών, Ευρωπαϊκών και Διεθνών συστημάτων ποιότητας για τη διασφάλιση και την προαγωγή της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων με προστασία της προέλευσης και της ταυτότητάς της, με την παροχή ειδικών κινήτρων και τεχνογνωσίας σε συνεργασία με τα ελληνικά πανεπιστήμια προς αυτήν την κατεύθυνση.

4. Ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για την ανασύνταξη των συνεταιρισμών, την ανάπτυξη των ομάδων παραγωγών και της κοινωνικής οικονομίας. Η πρόσβαση σε χρηματοδότηση και ενίσχυση των δικτύων καθετοποίησης και δημιουργίας αλυσίδων αξίας καθώς και η παροχή φορολογικών κινήτρων σε σχήματα συλλογικής οργάνωσης σε όλο το μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας.

5. Ένα Εθνικό σχέδιο ενίσχυσης της τοπικής παραγωγής με βραχείες αλυσίδες αξίας (short value chains) και μικρό περιβαλλοντικό αποτύπωμα με στόχο την ανάπτυξη των τοπικών αγορών, την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας και της ποιότητας της διατροφής, τη βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος και της κοινωνικής συνοχής.

Προτείνονται επιπλέον και μια σειρά στοχευμένες παρεμβάσεις που θα ενισχύουν περαιτέρω την πράσινη ανάπτυξη και τη βιοποικιλότητα, τη διάχυση της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας, τη στρατηγική «από το αγρόκτημα στο πιάτο» και την κοινωνική συνοχή των αγροτικών περιοχών. Τέτοιες παρεμβάσεις αποτελούν:

- Ένα πρόγραμμα ορθολογικής διαχείρισης των υδατικών πόρων με την κατασκευή των κατάλληλων υποδομών, τον εκσυγχρονισμό των δικτύων και των μεθόδων άρδευσης αφενός για τη μείωση του κόστους παραγωγής και την αύξηση της παραγωγικότητας αφετέρου για την προστασία των φυσικών πόρων και την αποφυγή κινδύνων ερημοποίησης.
- Η περαιτέρω ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας, η ενίσχυση της προσβασιμότητας στην αγορά και η αναβάθμιση της πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων ώστε να αποτελέσουν εθνικά προϊόντα που θα σηματοδοτούν τη μετάβαση της ελληνικής γεωργίας σε μια γεωργία ποιότητας, ταυτότητας και ασφάλειας τροφίμων.
- Η αναπτυξιακή αξιοποίηση των περιοχών NATURA 2000 με βάση ένα αναπτυξιακό σχεδιασμό που θα επιτρέπει την καλύτερη οργάνωση της προστασίας τους και την προσφορότερη εκμετάλλευση τόσο των εναλλακτικών τουριστικών δυνατοτήτων (οικοτουρισμός, ορνιθοτουρισμός κα.) όσο και της πλούσιας χλωρίδας των ενδημικών φυτών για την παραγωγή προϊόντων αισθητικής και υγείας.

- Η ανάπτυξη «Cluster Αγροδιατροφής και Κέντρων Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας» με τη συμμετοχή Περιφερειών-φορέων έρευνας-ΑΕΙ και Επιμελητηρίων.
- Η δημιουργία Εθνικού Κέντρου Agrologistics για τη συγκέντρωση και διανομή της αγροτικής παραγωγής με μεγαλύτερη ευελιξία στην εφοδιαστική αλυσίδα και στην τροφοδοσία τόσο της εσωτερικής όσο και της εξωτερικής αγοράς, με συνεταιριστική οργανωσιακή δομή και επαγγελματικό μάνατζμεντ.
- Ένα πρόγραμμα αντιμετώπισης της σπατάλης τροφίμων κατά μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας που θα συμβάλλει αφενός στην εξοικονόμηση πόρων αφετέρου στην κοινωνική συνοχή και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Ένα πιλοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης δικτύου «έξυπνων χωριών» με ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας, έξυπνων κοινωνικών υποδομών, μεταφορών και κινητικότητας για την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης και της συνοχής των τοπικών κοινωνιών.

Εν κατακλείδι, και σε αντιδιαστολή με την παραπάνω πρόταση, διαπιστώνουμε ότι στον κυβερνητικό σχεδιασμό του ΤΑΑ, οι προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις και δράσεις για τον αγροδιατροφικό τομέα δεν είναι το αποτέλεσμα ενός σοβαρού στρατηγικού σχεδιασμού που έχει εκτεθεί σε ουσιαστικό και παραγωγικό δημόσιο κοινωνικό διάλογο. Πρόκειται μάλλον για προτάσεις που διεκδικούν την απορρόφηση πόρων χωρίς τη συγκολλητική ουσία μιας συνεκτικής στρατηγικής προσέγγισης.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

